liselt kultuurmaistud elamutega, kuna nende vahelisi lohke ja tasasemaid alasid vallutavad metsad, millede ulatus on kaugelt suurem kultuurmaistute ulatusest. See tingib ka maastiku laigulise ilme: laikudena levivad kollased viljaväljad vähemate elamurühmadega kesk sumedaid okasmetsi. Maastiku idaserv on vaatepiiri taha kaduv tasandik, kaetud paiguti hõreda metsaga, paiguti hoopis lage ja elustatud sügisel ainult rohkeist heinakuhjest. Samasugusena paistab silma Emajõe luht, mis maastikku lõunast haarab.

4. Inimene.

Elamud ja asulad. Taluelamutes on kihelkonna piirides veel igal pool näha vana ja uut ehitusviisi läbisegi. Esimest iseloomustab pikk puust, rehega ühise katuse all olev elutare. Madal uks viib väikesesse pimedasse eeskotta, sisemisteks ruumideks on köök ja kaks või kolm elutuba, üks neist puhtam, sagedasti linnalaadilise mööbliga. Viimasel on sagedasti ka eraldi-sissekäik, maja otsast, aiast. Põrandad on eluruumides laudadest, kodades ja köökides savist või telliskividest, laed ja seinad katmata.

Uuema ehitusviisiga elamud seisavad rehealusest lahus, sagedasti vooderdatud ja värvitud, katus täie viiluga, laastudega või sindlitega kaetud. Elutube on 4—6, kaks ja kolm sissekäiku, tubades laed sagedasti värvitud või krohvitud, seinad paberdatud. Tuleb ette isegi üksikuid uhkeid elamuid (näit. Sääsküla Vohla ja Linnu talus), kahekordseid, värvitud põrandate ja lagedega ning kahvel-ahjudega. Neis valitseb ka üsna eeskujulik puhtus, kuna teiste talude kohta seda ei või ütelda. — Elektrivalgustus on ainult Luunja mõisas ja linna lähema ümbruskonna mõisais. Sääskülas on mõnel talul omavaheline telefon.

K õ r v a l h o o n e d ehitatakse enamasti põllukivist, katused kaetakse laastudega. Viimasel ajal on kivihoonete kalliduse pärast hakatud ehitama ka savist.

Uuema viisi järele hakati ehitama juba 30—40 aasta eest. Kuid nüüd võib märgata osalist tagasipööret endise ehitusviisi poole (elutuba ja rehetuba, vahel ka laudad ühise katuse alla). Selle põhjuseks on nähtavasti püüd ehitust odavamaks teha ja ühtlasi ka loomade talitamist talvel kergendada.

Hooned asuvad nelinurkse keskõue ümber. Elumaja otsas või taga on viljapuu-aed, mida piirab harilikult planktara. Õu ja keeduvilja-aed on piiratud rõht-taraga, sagedasti on nad hoopis piiramata. Põldusid ja tänavaid ei tarastata.

A s u l a i d on tihedamalt kihelkonna lääne- ja lõunaosas, kuna kihelkonna idapoolne sopp on harimiseks kõlbmatu maapinna tõttu pea täiesti asustamata. Ainult Ema- ja Koosa jõe suus on üksikud kalameeste asulad. Et pind siin niiske ja pehme, siis on elamud ehitatud iseäralistele vaiadel asuvaile lavadele; liikimisvahendiks on